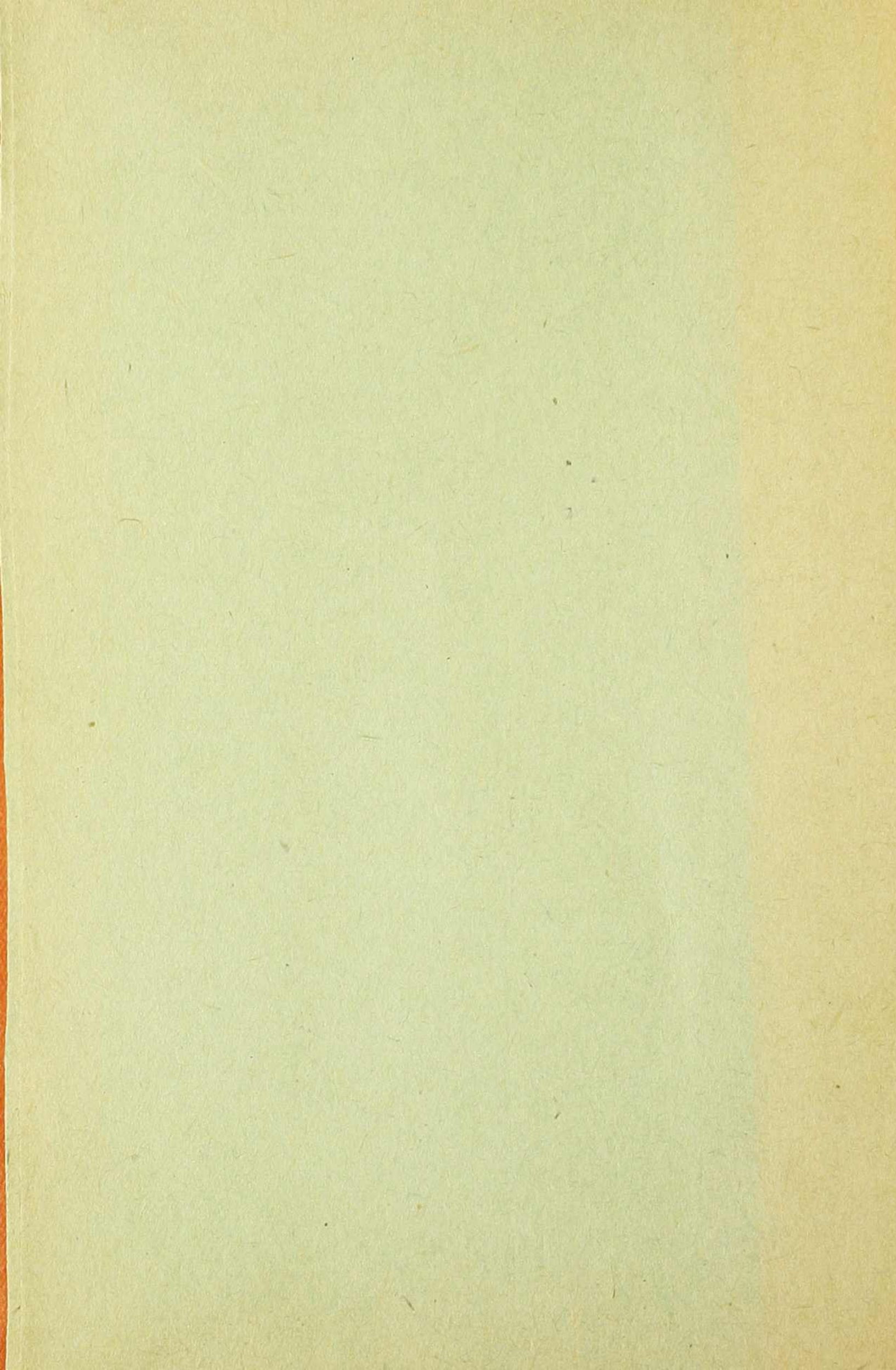

2
10-1

The book cover features an intricate decorative border. At the top, a shield-shaped crest is surrounded by ornate floral and foliate designs. The sides are bordered by vertical bands of repeating floral and heraldic motifs, including what appear to be stylized crowns or crests. At the bottom, a decorative panel contains two heraldic shields: the left one depicts a sun and a moon, and the right one shows a stylized geometric symbol. The entire design is rendered in a dark, high-contrast style on a light-colored paper.

Колядная
пісанка
1913 год.

ВІЛЬНЯ 1913.
Друкарня М. Кухты.

CX 1259

11

Навуковая
бібліятэка
Беларусі

13 Н // 144 (026)

Ленинградский университет
Библиотека
Ленинград
6348

Доктар Францішак Скарына.

(Перэкладчык Бібліі на беларускую мову).

У 1517 гаду у гор Празе, у Чэхіі, выйшла першая кніжка Бібліі «выложэнай доктарам Франціском Скорыною с Полацка ку лепшому вырозуменьню людуду посполітаго». Год выданьня Бібліі Скорыны, гэта эпоха у культурным жыцьці берарусоў, і дзеля гэтаго у 1917 гаду беларускіе літэратурныя і навуковыя кругі мацяцца сьвяткаваць 400 лецьце беларускай літэратуры.

Францішк Скарына маладым хлапцом прыбыў с Полацка у Вільню, каб прыдбаць сабе навукі. Калі Францішк Скарына скончыў навукі у Вільні, то бурмістр віленскі Бабіч паслаў яго вучыцца вышэйшых навук у Кракоўскую Акадэмію. У Кракові Скарына атрымаў ступень доктара мэдыцыны і краснага штукарства. Высокіе навукі Скарыны і абшырнае веданьне звярнулі увагу Беларускіх вяльмож, каторыя шукалі тагды чэлавека, знаючаго вышэйшыя навукі, каторы ўзяўся-б перэкласьці Біблію. Скарына згодзіўся на гэту вялікую працу і праз колькі гадоў споўніў яе. Скарына паехаў друкаваць яе ажно у Чэскую Прагу, гдзе і пачаў друк ў 1517 гаду, а працаваў там да 1520 г. Тым часам у Вільні стараньнем тагож Бабіча заложэна была вялікая друкарня. Тады Скарына вярнуўся ў Вільню і тут ужо скончыў друк Бібліі ў 1525 г.

Апроч Бібліі Скарына выдаў колькі другіх ешчэ кніжак.

За тры гады.

(Агляд беларускай краснай пісьменнасці
1911—13 г.)

Кінуўшы вокам на спісак кніг надрукаваных па беларуску, памешчэны на акладцы якой небудзь нашай кніжкі, бачым, што беларуская пісьменнасць расьце. Заместа адной, выходзяць цэлых чатыры газэты («Наша Ніва», «Саха», «Лучынка», «Ві-Іагус»), з'явіліся ужо тры зборнікі «Маладой Беларусі», дзе знаходзяць сабе прытулак вялікія творы, выданашмат новых дробных кніжак і нават колькі немалых, календар беларускі друкуецца аж у 20 000 экзэмпл., залажылося выдавецтва, мэта катораго — друкаваць кніжкі да навучанья у школах, аткрылася беларуская кнігарня (кніжная крама) і т. д. і т. д.

Але ня гэты узрост цікавіць нас а узрост вартасці твораў нашых пісьменнікоў. Гляньмо-ж, што і як пішуць яны, ды папробуем ацаніць здабыткі гэтай іх працы,

Першае слова — аб **Я Купале** і яго вялікай, пекна выданай кнізе вершоў „Шляхам жыцьця“. З радасьцю бачым, што талент Купалы развіваецца, з'яўляюцца новыя мэты, новыя

спосабы творчасьці, новыя формы і ўобразы. Ня толькі нядоля нашай вёскі ды нацыянальныя справы Беларускага цікаваць яго. Ужо і краса прыроды і краса каханья знайшлі сабе месца ў яго творах. Там сям прабіваецца жывы гумар. Ёсць колькі сонэтаў (праўда, не зусім бездаганых), баек, вершоў на кшталт народнай песьні; ёсць пробы скарыстаць з народных сімвалаў і т. д. Глаўнае-ж тое, што ўсё гэта ў многіх вершах Купалы зроблена надзвычайна пекна, с праўдзівым уменнем ды з вялікім пад'ёмам пачуцьця. Часта-густа спатыкаецца прыгожая будова верша, цікавая па спляценню строк, разстаноўцы рымф, ужываньню цэзур; рожнастайнасць рытму з іх усегадэшнай лёгкасьцю ды моцным разгонам; краса, сьвежасць і поўназначнасць рымф, зьвінячых ня толькі на канцы, але і па сярэдзіне строк; гучнасць слоў, падабраных да верша і шмат што іншае.

— Усё гэта робіць такое ўражэньне, што ня хочэцца нават казаць аб рожных недахватах, без каторых, ведама, у такой вялікай кнізе і ня можна абыйсьціся. Але маем надзею, што сам Купала зьверне на гэта увагу.

Апроч гэтаго Купала надрукаваў вялікую, у 100 страніц, драму «Сон на кургане», напісаную рыфмовым вершам, і „Паўлінку“,—сцэна са шляхоцкага жыцьця (сцэнічная проза). «Паўлінка» напісана бойка, жывою моваю і пэўна спадабаецца нашым чытачом.

Другі выдатны паэта,—Я. Колас,—пісьменнік спакойны, прасты і ўсюды сабе роўны: заўсягды можна быць запэўненым у вартасці

яго твораў. Німа у яго чаго небудзь вельмі моцнаго, яркаго, неспадзеванаго, але німа і слабога, нікчэмнаго. Не ўзбіраючыся дужа высока, ён затое ніколі не зрываўся і не падаў. Верш яго ня вельмі штучны, але ўсягды абдуманы і добра апрацаваны, ўсягды кажэ аб Беларусі, ўсягды праняты шчырым спачуваньнем да яе гаротнай долі. С таго, што было надрукавана у апошніе тры гады, асабліваю увагу звертаюць на сябе (апрыч дробных вершоў) вершы апаведанья «Лесьнікова пасада» і першы з двух, памешчэных у № 2 «Маладой Беларусі». Есць у іх, бездаганых на форме, і прыгожыя зраўненьня, і шчырае чуюць, і уменне самымі простымі спосабамі даць жывы і верны абраз жыцьця.

Жартаўлівыя вершы **А. Паўловіча**, каторыя, ня глядзючы на рожныя недахваткі, здабылі яму вялікую прыхільнасць паміж беларускіх чытачоў, у апошніе гады бадай што зусім не друкаваліся. Неколькі яго твораў з'явіўшыхся у «Вістугі» і «Маладой Беларусі», былі зусім ужо іншаго духа. Напісаныя добра, яны сьведчуць, што **А. Паўловіч** за гэты час папрацаваў над развіцьцем свайго таленту. Дзе што было памешчэна і у «Нашай Ніве».

Ц. Гартны і Ф. Чэрнышэвіч, з'яўляючыся час ад часу у «Н. Ніве», шмат вершоў адразу надрукавалі у № 2 «Маладой Беларусі». Вершы такія, што ані добрага, ані кепскага аб іх многа не скажэш, апрыч, можэ, таго, што і у іх прыкметны рух наперад. Да таго ж у абодвух іншы раз спатыкаюцца даволі цекныя вершы. Дабавім ешчэ, што **Ф. Чэрнышэвіч** і цяпер

ужо умее пісаць сьціснута і у кароткіх словах даць малюнак прыроды, або вылажыць сваю думку, але робіць, на жаль, гэта ненатуральна, заблутана.

Г. Леўчык выдаў зборнік вершоў «Чыжык Беларускі» (польск. літэрамі). Пасьля гэтаго стала відаць, што хоць п. Леўчык і мае талент, але мала працуе над ім.

С паэтоў «Нашай Нівы» назавём перш за ўсё, **А. Гаруна**, ад катораго наша пісьменнасць можэ шмат чаго спадзевацца. Лёгкасьць і мілазычнасьць верша, рупная шліфоўка яго, новае і вельмі пекнае счэпліваньне рымф,—усё гэта дужа аздабляе яго паэзію. У дзе якіх творах спатыкаецца сіла і сціснутасьць мовы. Глаўна ж тое, што пры ўсім гэтым **А. Гарун** ні да каго іншаго непадобны, што ён не зрабіўся нічым «падгалоскам». Гэта зарука, што нашы надзеі на яго талент ня пойдучь на марна.

М. Богдановіч так сама дбаў аб развіцьці верша, і даў колькі «нанізак» іх (цыклёў), новых або па тэмах, або па форме. Сюды належаць вершы, напісаные на кшталт народных песняў, або у стара-французкіх формах, далей вершы аб старой Беларусі і дзе што іншае.

Гладка, як і раней, пісала **К. Буйло**. **Л. Лобік** і **Стары Улас** далі некалькі дужа ня хітрых, але верных і таму цікавых малюнкаў нашай вёскі. Трэба адмеціць ешчэ **А. Журбу**, **К. Арла**, і **Янука Д. Арол** і **Янук Д.** людзі што маюць палёт і талент, але мала шліфуюць яго. Трапляецца у іх часам вершы даволі сільныя па пад'ёму і думцы, але і дужа часта з недахва

тамі. Піліпоў і інш., — усё людзі больш-менш вядомыя і раней. Урэшці адмецім, што ані **К. Кагалец**, ані **Цётка** за увесь гэты час нічога не надрукавалі. А шкада.

* * *

Пераходзячы да апаведаньняў, пачнём наш агляд с твораў **Ядвігіна Ш**, каторых, аднак, у апошні час не бачна, як раньш, у «Нашай Ніве». Не апаведаньнямі, а байкамі ўсяго лепей было-б назваць іх, дарма што Ядвігін Ш. пішэ ня вершам, а прозай. Невялічкія творы яго ўсягды намагаюцца, як праўдзівыя байкі, даць паўчэньне, або аданіць якое небудзь жыцьцёвае з'явішчэ. Ён ня проста апаведае, а хочэ заўсягды нешта ешчэ давясцьці і растлумачыць. Як кроўны баечнік, Ядвігін Ш. дужа упадабаў аллегорыю, і ахвотна заместа людзей апісывае птушак і зьвяроў, на каторых знаецца дужа добра. Любоўна малюе ён іх фігуркі, умела адмечае рожныя цікавыя драбніцы іх жыцьця або звычайёў, і с пад яго пера праз гэта устаюць, як жывыя, постаці зьяроў і птушэк, каторыя рожняцца між сабой ня менш, як постаці людзей. Урэсьці трэба згадаць і аб маскавым гумары, які ажыўляе блізка што кожную строку Ядвігіна Ш., а іншы раз, зрабіўшыся болі войстрым, набліжае яго да такіх пісьменнікоў, як Шчэдрын і Горкі у Расеі*), або Леманьскі у Польшчы. Жывасць ёмкай беларускай мовы, прыказкі

*) Маю на увазе, ведама, іх казкі.

і меткіе славечкі, каторыя тут як раз да рэчы,—усё гэта ешчэ больш павялічвае вартасць апаведаньнёў—баек Ядвігіна Ш.

Ведама, што байка скрозь даўно ўжо падупадае але у яго творах яна ізноў закрасавала сьвежым кветам. Німа спрэчкі, што у асобе Ядвігіна Ш. мы маем аднаго з найлепшых баечнікоў нашых часоў, да таго ж вельмі блізка стаўшаго да творчасьці самага народу.

Т. Гушча (Я. Колас) добра удае ўсякія размовы, а таму ахвотна бярэцца за гэта у сваіх апаведаньнях. Вялікая частка напісанаго ім складываецца з кароценькіх пытаньнёў і такіх жэ адказоў, дзеля чаго і чытаецца вельмі лёгка. Да таго ж Т. Гушча ўмее і пажартаваць, і пасумаваць і раздумацца і чытача на думу навясцьці,—што ешчэ болі надае вартасцьці яго творах.

Власт надрукаваў усяго 3—4 рэчы, але кожную можна узяць за прыклад, як трэба пісаць. Асабліва хораша напісаны апаведаньня „Сож і Непро“,—вельмі прыгожая казка-легенда (гэтаго у нас дасюль ешчэ не было, ды і наагул спатыкаецца не часта), і, далі, „Дзень рожэвай кветкі“, што нагадвае лепшыя з апаведаньнёў, здабыўшых ўсесьветную славу дацкаму пісьменьніку Андэрсэну. Так сама добра напісаны і жарцік, памешчэны у № 2 „Малад. Беларусі“.

Галубок, як і раньш, пісаў бойкія і вялікія апаведаньня да чаго мае праўдзівую здольнасць. Мова іх заўсягды жывая, тэмы іншы раз даволі цікавыя.

Не за мала і новых пісьменнікоў, узяў-

шыхся за апаведаньня. З іх асабліва вызна-
чаецца **Новіч**, каторы перш папрабаваў напі-
саць вялікую рэч прозай па беларуску. Вый-
шло, німа спрэчкі, добра. Ешчэ больш цікавы
для нас **З. Бядуля**, пісьменнік з дэмою чулай
і паэтычнай, аб чым сьведчаць напрыклад
прыгожыя і сьвежыя зраўненьня, каторыя ін-
шы раз спатыкаюцца у яго. Горкім сьмехам
поўны яго апаведаньня. Лепшыя з іх, — „Горэ
ўдавы Сымоніхі“, „Пяць лыжэк заціркі“, „Сон
старога Анупрэя“, дзе да вядомай тэмы Коро-
ленкі зроблена неспадзеванае дабаўленьне, ды
іншыя. Шмат хто вялікіе надзеі пакладае на
маладога пісьменніка **Максіма Беларуса**.

Ешчэ больш было людзей, даўшых адно або
два добрых апаведаньня і пасья не друква-
ваўшыхся. Так, напрыклад, у **Олехновіча Чэр-
каса** удаўся „Сон“; напісан ён даволі заблута-
на, але гэта якраз да рэчы пры апісаньні
сна. **Жывіца** хораша і цікава намалеваў по-
стаць свайго пана Шабуневіча **Лёсік** паказаў
свой талент і змоўк. Два апаведаньня у (ад-
ным — новая тэма) надрукавала **Цётка** у № 1
„Маладой Беларусі“. Нішто сабе выйшоў
у п. **М. Кенскаго** „Руды Міхась Крэчка“. Урэ-
сьці трэба было б згадаць творы **К. Лейко**, ад
катораго трэба чакаць цэннага, **Я. Журбы**,
А. Язьмена, **Шпэта** і інш.

* * *

Глянуўшы адразу на ўсю беларускую пісь-
меннасць, бачым, што за апошніе гады сярэ-
дняя вартасць твораў падвышаецца, што цяпер

кожны пішэ так, як некалькі год назад маглі пісаць найлепшыя пісьменнікі нашы. А гэта можа значыць адно: тое, што у нас вырабілася **літэратурная мова**. Кожны, хто працаваў над гэтым, зразумее, з якою радасьцю я пішу гэтыя словы. Але мала таго: мы бачым, што сталыя пісьменнікі развіваюцца, да іх прылучаюцца маладыя сілы, вынікаюць новыя тэмы і новыя спосабы апработкі тэм, адзін за адным зьяўляюцца каштоўныя творы. Ня трэба цяпер канечна ісьці у чужыя людзі, шукаючы глыбокіх і трывожных дум, чулаго і хвалюючага пачуцьця, душу радуючай красы. Ня трэба, бо і у саміх ёсць. Мала таго, самі яны могуць да нас зьвярнуцца, бо іншы раз таго, што маем мы, ня знайдзецца у іх. І гэта ня толькі таму, што у нас ёсць пісьменнікі зусім асобнаго духа, як напр. Купала, Гарун, Ядвігін Ш, Власт, Бядуля ды інш. І ня толькі таму, што яны апісваюць беларускае, мала дзе вядомае жыцьцё. Не, і апыч гэтаго знойдзецца шмат чаго; вось хаця бы нацiональнае пачуцьцё: не зьвінелі, ды і нямогуць зазвінець у расейцоў, напрыклад, яго струны так, як у нашай пісьменнасьці. І ясным робіцца праз гэта, што ня толькі нашаму народу, але і ўсесьветнай культуры нясе яна свой дар

М. Б—віч.

Максім Горэцкі.

Наш тэатр.

Блажэньні алчущчыя і жаждущчыя
праўды, яко ці насыцяцца...

I.

Беларус—гэта Хомка, што веры не даець. На слові ён быццам то й згодзіўся, каб ня скрыўдзіць каго, а тымчасам, пакуль усяго сваімі вачамі не паглядзіць, датуль не дасць поўнай веры, датуль і не перэканаіцца.

Беларус любіць жывы прыклад; сам у гаворцы сваёй, калі бажаіць давясцьці што-небудзь напэўна, заўсёды пачне прывадзіць жывы прыклад. А лепшы гаварун беларус «прыстаўляіць» тое, аб чым гаворыць: ён і голас падвядзець і рукамі і нагамі языку паможыць.

Нахіл к прыстаўленьню хаваіцца у беларуса ў яго душы і выяўляіцца ім у жыцьці на кожным сігу. Ат маленства, як на ногі стаіць, колька розных гульняў перэгуляіць беларус! І ці маіць ешчэ хоць адзін народ на зямле столькі гульняў і жартаў, як беларусы?

Беларус па псіхыцы сваёй — дабрадушны гумарыст, і ён любіць заўсёды паслухаць, паглядзець і людзём паказаць усё троху—многа прыметнае у жыцці, а паказываіць ён ізноўткі жывым прыкладам. Паслухайця, як гаворыць наш дзед ці бабуля аб яком-небудзь здарэнню. Але беларус прыхілен таксама і да вострай сатыры. Хто ведае народ беларускі, таму пэўне знаёмы перчык і солька беларускай мовы народнай: беларус, гдзе варта крэпкім словам, што бізуном, дасць... Кождае што-якое беларус любіць адзначыць прыказкай, прыслоўем. Цяпер беларусы маюць багаты скарб народнай мудрасці у сваіх «пасловіцах» (гл. Ляцкі, Носовіч, Романоў і др.). Каб прыдумаць і сказаць ладную беларускую прыказку, трэба мець мастацкую і глыбокую душу, трэба быць артыстам, відзячым чэлавека і жыццё наскрозь з аднаго погляду.

Беларусу не навіной было устаўшы досьвіткамі, анічым смагу не прагнаўшы і дбаючы на войтоў бізун, бежч на прыгон і спаткаўшыся з добрым чэлавекам, жартуваць, можа каб нуду прагнаці. У гэтым беларус маіць нешта супольна—жалобнае с прафэсіональным-мастаком-акторам, катораму таксама трапляецца скакаць і скаліць зубы пад рогат таўпы, хаця у самога на сэрцы жыццёвы ціжар, а з вачэй, то й глядзі пакоцюцца буйныя сьлёзы.

Беларус ат прыроды ужо такі, што любіць паглядзець на цікавую зьяву, яго цягніць к ёй.

Заўважым, што і музыка ў вялікай пашані у беларусоў.

II.

Адным словам, беларус дужа любіць «прыстаўленьне», і тэатр яму замянялі «вярцепы», хадня з мядзьведзям, жоравам ды казою, хадня на Каляды ў мазках, у летку карагоды, у зімку ігрышчы і шмат чаго іншаго.

Дык па мойму тэатр беларускі, народны тэатр, у беларускім адраджэньню — надта важная справа. І ў адраджэньню усякаго народу (украінцы) тэатр — сіла непамерная, а ў адраджэньню беларусоў, пры іх псіхіцы, пры іх дэмакратызму, ён можа сыйграць вялікую ролю.

Пакажыця беларусу са сцэны, хто ён чым ён быў, што ён цяпер, чым бы ён мог быць, гукніця яго са сцэны да новаго жыцьця, — і Божа мілы! — гэты гаротнік беларус, перэканаўшыся, ужо знайдзе здольнасці парваць ланцугі рабства, патрапе крыкнуць: „Жыве Беларусь!“ так дужа, што аж векавыя муры няволі, як тые сьцены ерыхонскіе, пасыплюцца у прах. А ў такім разі доўг нашых пісьменнікаў, каторы яны павінны сплачываць, гэта — у драматычных творах паказаць беларусу, у якой пушчы ён блудзіць і гдзе ляжыць яму дарога на поле, шырока-далёкае, роднае поле вольнаго жыцьця.

III.

Я чуў, што цяпер шмат хто з нашых пісьменнікоў прадуіць над тэатральнымі творамі.

Ой, як гэта добра! Ніхай сабе будуць неўдалы, цяжэнькі, праўда, мукі слова, але без працы і саўсім нічога ня выйдзіць.

А у нас людзей-таланёў ёсць, каб толькі яны не закапывалі сваіх талентоў у зямлю. Французы кажучь расейцам: „О, вы, рускіе, надта здольны, адно — ня ведаіця, як трэба работаць“. Праўда! І мы, беларусы, у гэтым, найболі грэшны. Колька скарбаў у нашай зямельцы, колька энергіі у нашых рэчках, у нашым ветру, колька сілы ў нашым лесі, і што-ж? Зямелька пад каменнем, лясы зніштаджаюцца і па абмялеўшых рэчках нясуць цеплавую энэргію ат перэкалелаго беларуса к тоўстаму немцу. А вецер наш „гудзіць“ у зімку «ў комянах», безперэстанку «хістаіць пахілые, сумныя бярозы“.. Алі ж і за гэта яму дзякуй, бо хоць ёсць бяздоннае жэрало і невыпечная крыніца матэр’ялу для вершыкоў нашым маладым і „даюшчым спадзеваньня“ пісьменнікам. „Беларусы ні маюць у сабе крыві фінскай ды цюркскай, яны найчысьцейшы славянскі тып, і праз тое іх народная славянская паэзія страшэнна багата, цікава і арыгінальна“, — во як гавораць аб нас людзі, а мы заплюшчыўшы вочы, пнёмся шукаць прыгажосці ў чужым загуменьню..

Але не,— беларус умеіць працаваць, ці не яго мазалістымі рукамі праведзены бадай усе чыгункі ў Расеі? Толькі беларусу дагэтуль не давалі карыстаць са сваеі працы, і ён ужо забыўся, як можна добра скарыстаць

Блізка што усе драматычныя творы, якіе цяпер ёсць на беларускай мове, яны толькі

невыразны цянек ат таго жыцьця беларускаго, якое павінна быць паказана перш-наперш беларусу са сцэны.

IV.

А трэба паказаць беларусу са сцэны, што так жыць, як ён жывець, ня можна, гэткаго жыцьця ня можна трываць...

І трэба ешчэ паказаць беларусу са сцэны, што ён — чэлавек, і што ён павінен мець свой чэлавецкі гонар, і павінен дзетак сваіх гадаваць с сумленьнем..

І трэба ешчэ сказаць беларусу са сцэны, што калі ён праваслаўны, то ніхай ні лаіць свайго брата каталіка беларуса „паляком“, і калі ён каталік, дык ніхай лічыць сябе беларусам, а беларуса-праваслаўнаго сваім братам, і абодвы беларусы, каталік і праваслаўны, ніхай шануюць веру і добры сьветапогляд адзін другога і веру ўсякаго сумленаго чэлавека, ўсякай нацыі..

І трэба паказаць беларусу са сцэны, што ён маіць слаўнае прошлае, што яго дзедоўшчына нараўні с крапчэйшымі старонкамі пад сонцэм была, і што карэні нашы родныя беларускіе не згнілі, трывалы і цягучы, маюць жывы сок і жывую сілу і ужо добрыя адросткі к небу гонюць, а с часам над імі крэпкіе, высокіе, прыгожыя дрэвы закрасуюцца...

І трэба паказаць беларусу са сцэны, што за чэлавек той, каторы сьпіць без канца-краю, якой вартасці такі чэлавек і што ждзэць яго у будучыні...

І трэба паказаць са сцэны беларусу, у які бок кіравацца яму, па якому „шляху жыцця“ пайці і якім чынам сілы фізычнай і духоўнай набрацца...

І трэба крыкнуць беларусу са сцэны, каб ён гарэлкай не заліваўся; трэба сказаць яму і многа-многа чаго другога...

Патрэбна паказаць з беларускай сцэны другім народам зямным, што за народ такі ёсць беларусы, што маюць яны ня толькі „очень смѣшныя анекдоты и весьма странныя суевѣрія“; а й нешта пелеш ат жарту і за бабонаў, нешта гэткае, прад чым прыемна атчыніцца агульна-людзкая скарбніца векавечных забыткаў культуры і цывілізацыі, а ня то што...

V.

Тэатр наш павінен стаць Храмам Нашога Адраджэння. Тэатр гадуіць маладых байцоў за праўду і даець грамадзянскую мошч людзём у парэ, але занепаўшым, ён абгладжываіць на добры лад характары людзей і народаў.

Толькі трэба памятаць, што тэатр — дама-ская сталь, войстрая з абодвых бакоў. У тэатры можна прынасіць жэртвы Духу Чыстаты і Праўды, можна пакланяцца і Ваалу с Астартай.

Вот мы цяпер, калі адрадзіліся, і павінны будаваць свой тэатр па чэлавецку, добра, каб ён быў храмам, а ня бруднай стайней Аўгія, і на пемашчэньнем злога бога Арымана, і некутом дурнога скалазубства

VI.

Я не кажу, што наш тэатр павінен меці кірунак толькі практычна карысны. О не, гэтым бы я выняў першы камень с падмуроўку нашага развіцьця і укароціў бы роднаму тэатру веку. Дык жа не, дык жа я, усё роўна як на добрых хрэзьбінах, кажу пры нараджэньні нашага тэатру: «Вялік расьці, здароў будзь, дай табе Божухна доўгі век!» Гэта значыць, што наш тэатр не павінен закідаць шлях мастацкі, ён нават павінен здаволіць як людзей, каторыя гавораць: „Лепш здабудзь гаршчок юшкі, чым дарма траціць час на вершык“ так і людзей, што даводзяць: «Мастацтво для мастацтва».

Бо ведама усім, якое вялікае значэньня маіць тэатр у жыцьці і што чэлавеку, апрача паўміска юшкі патрэбна і страва для душы. Значыцца тэатр наш, калі пачанець развівацца далі, пэўне будзіць мець і шырэйшую дарогу, будзіць здавальняць людзей з рознымі бажаньнямі. Кірунак нашага маладога тэатру павінен быць жыцьцёва-мастацкі с дэвізам: «Падняць беларуса да ідэальнаго чэлавека!»

І пакуль што, атправы ў нашым Храму Адраджэньня адны: — чудоўнымі ў мастацтві абразамі паказываць беларуса са ўсіх бакоў і прамываць яму вочы.

VII.

Мы забылі сваю мову; старадаўная сіла і арыгінальнасць яе і гладкая, гучная форма

у доўгіе часы нашай «татаршчыны» патроху псувалася і пазычала «татаршчыны». Шмат гдзе цяпер беларусы гаворуць прыкрай ме шанкай слоў беларуска-польска рускіх.

Тэатр наш павінен ачысьціць, абяліць мову і паказаць прад вочы людзей яе гучнасць і гібкасць. Калі паслухаць, як гаворыць абруселы або спольшчэны украінец з наваротам на „паньску“ мову, дык можна дзівіцца, што добраго знаходзяць у мове украінскай. Але ідзеця слухаць гутарку украінца ў шчыра-украінскім кутку, а потым паслухайця мову „Кобзаря“, пачуйця украінску мову ў украінскім тэатру, калі прыстаўляіцца лепшы украінскі сцэнічны твор, і у вас сэрцэ зайдзіцца ат гучнасці і прыгажосьці украінскае мовы. Вы будзеця шэптаць сьвятые імёны тых, што паднялі яе с пылу на торжышчы і як драгачэнны дар Божы, зьбегагі і сэрцэ вашэ будзіць балець за тых, што ў духоўнай сьлепаце памкаліся і памкаюцца атдаць гэту лепшую на сьвеці мову забыцьцю.

Дык і нам беларусам, каторыя маем мову, што як родная і ня горшая сястрычка мовы украінскай, нам пры распачатку свайго тэатру трэба дбаць аб гучнасці і чыстаце сваей мовы і аб той яе у паўсёдным жыцьцю гумарыстычна-наіўнай сіле, што выдзеляіць яе сярод усіх моў славянскіх.

Пісьменнік наш, пішучы драматычны твор, маіць доўг прад Беларусьсю абгледзіць, як драгі камень, кождае слоўца, зважыць, абсмакуваць і уцяміць сілу яго. Ен павінен дбаць аб прыгажосьці мовы не прыдуманнай, а праў-

дзівай, бо прыдуманнае — неўдалае у мові дужа прыкра; ёсць у расейскіх пісьменнікаў творы са „стылізацыяй“, ат каторай твор здаецца бытцым то перэкладжэным с другой мовы. Пісьменнікі нашы павінны ведаць той багаты славесны скарб, што сабралі дагэтуль на нашай ніве шаноўныя за гэткую працу дабрадзеі: Носовіч, Шэйн, Романоў, Карскі і др. Пісьменнікі беларускія! пільней прыслухівайцеся к мові людзей нашых на рынку, на кірмашы і усюдых-усюдых, і тые, што жывіць на захадзі Беларусі, даведайцеся, як гавораць на яе усходзі, а усходніе пабывайця на захадзі. Як кругаварот крыві у целі чэлавецкім даець здароўе арганізму, так гэты перэліў нашых сіл на Беларусі аджывіць арганізм Беларусі і зробіць яго дужэйшым.

А вы, жрэцы у Храмі нашаго Адраджэньня, каторыя ўжо ёсць і каторых ешчэ народзіць Бог, вы, лепшыя пчолкі з рою млада-беларусаў, мастакі і штукаркі тэатру беларускаго, вы асобенна вучыцеся мові і дбайця аб яе сіле і прыгажосці.

Вы, настаўнікі красамоўства і прыгожай гаворкі, тое што вы скажэця добра са сцэны з вялікаю сілаю укладзецца у душу беларускую. Гэта маіць ой—якую вагу цяпер, у нашы ўжо, дзякуй Богу, даволі развіднеўшыя досвітки. Сумна, калі ўсенародна калечыцца наша мова; сэрцэ весяліцца, калі чуім мову слаўную, правільную. У „Н. Н.“ раней пісалося, як дрэнна некалі у Пецярбурзі гаварылі на сцэні па беларуску, але вот у астатніе часы, на аматарскай сцэні у В. можна было

ўжо пачуць ат большай часткі мастакоў і штукарак даволі ладную беларускую гаворку. А напрыклад ў мові штукаркі М. вуха радасна і пільна лавіло і прыгажосць разважнай беларускай інтонаціі і чыста беларускага складу са смакам сказаць у глаголу „іць“ або „ыць“, дабавіўшы ядрэнае беларускае „р“ і дужую сіпяшчую „шч“ с цікавым і практычным „ў“ (крычаць, крычаў; „Каб я па сьмерці Бога так бачыла, як я буду цябе аж да самай сьмерці любіць і шанаваць, мой ты галубок міленькі, залаценькі, брылянтовы“... (словы Пронкі, „Хам“).

VIII.

Цяпер украінская песня у славі і пашані, пяюць яе далёка за межамі Украіны. А ці даўно тое было, што аб песні украінскай шырокае грамадзянство і ня чуло і калі гэта песня была толькі добрым матэр'ялам для этнографу, а пеў гэту песню сумны „хлебароб“, ды адзінота—чумак у шырокім стэпу са сваімі „валэ“, ды адвага—запарожэц, ды цёмнавалосая з глыбокімі вочкамі весна—Маруся.

Так і нам задурылі галаву, што песня наша аднатонна.. Эх, вы! Калі змешаць многа колероў, то так сама выйдзіць шэра. Ды і хто, папраўдзі, многа чаго знаіць аб беларускіх „аднатонных“ скоках і аб беларускай песні? А ўжо аб іх у вялікім сьвеці летась гаварылі: „Под э́тимъ внѣшнимъ однообразіемъ ка́кая буйная кипитъ жизнь съ разнообразными запросами и оттѣнками“... Што дзівіць, ёсць

беларусы, каторыя выляцеўшы з роднаго гнезда з ешчэ жоўценькай дзюбачкай і саўсім ня ведаючы свайго гнезда, гавораць: „Я—сам бѣлорусь, но, знаете ли, не могу скрыть, что бѣлорусскихъ пѣсень очень мало, да и тѣ не интересны“. Паночки, калі спаткаеця гэтаго блазотку, дайця вы яму хаця „Пѣсьни бѣлорускія“ Носовіча, або Романова, або ешчэ якога этнографа, пакажыця яму нашы песьні з нотамі, гукніця вы яго на беларускую вечарынку, ніхай ён перэканаіцца. што нэхайна ўжэць. А то прывядзіця вы яго к нам у слаўную нашу Мсціслаўшчыну, ці у другі куток Магілёўшчыны, ніхай ён пасмакуіць, які пышны там культ свадзёбных песьняў, ніхай ён пасядзіць у цікавейшай оперы — на беларускім вясельлі.

Дык вот трэба, каб са сцэны беларускага тэатру палілася беларуская песьня, каб ад яе павеіло на людзей араматным пахам беларускай народнай паэзіі, каб пачулася у ёй турлычлівая песьня жаўроначка пад вясеннім небам над зялёнай рунню, каб у ёй пачуўся і далёкі спакойна-тужлівы гук бяраставай трубы хлопчыка, што кароў пасець каля рэчкі, і шум бязконцы лясоў непраходных, і „шэпты сьпелых каласоў“, і звон серпа і „ужык! ды ўжык!“ касца ў дуброві, каб чэлавек пазнаў у ей красу беларускіх палёў з горкамі калатоўкамі ды курганкамі стара-свецкімі, лажчынкамі, мурожкамі сенажаткамі, гайкамі, каб у ёй заблішчэла серабром ціхая рэчка, у каторую ціхамірна глядзіцца старая верба, а хлопчык сядзіць на беразі і ў дудачкі іграіць...

І мы павінны самі смакуваць і людзей ча-
стуваць сваей народнай песняй. І тут мне
прыпамінаіцца звертаньне дзядзькі Раманава
да „дщерей бѣлорускихъ“, каторых цяпер
многа сярод вучыцеляк, курсістак, чаму ж
не пяюць песень родных над музыку фортэ-
пьяно, скрыпкі і так. А ўжо потым будзем мы
пець творы нашых песняроў, пакладжэныя
на ноты, бо я відзеў як на некалькі соцен
людзей у залі зрабіла большая уражэньня,
і больш падхапіла наша „Чачотачка“, чымся
„А хто там ідзе?“ дайжэ гэткая глыбокая па-
думцы песня, але на шкоду с труднай му-
зыкай і нялюбымі троху прастаце-беларусу за-
кручэнымі зваротамі мовы („на ў крыві на
гах“...). Бо каб захапіць гэткаю песняй, як
прыгожай песняй, трэба быць не абы якім
сьпевакай і мець ў душэ сьвяты агонь, а шчы-
ра-беларускі матыў „Чачотачкі“ сам сябе за-
бароніць.

ІХ.

Што сабе думаюць тые з нашых пісьмен-
нікаў, што сыплюць вершык за вершыкам
і, маючы здольнасць да больш важнай і сур'-
ёзнай работы ў пісьменстве (аб чым гаворуць
іншыя з іншых вершаў), ня хочуць шырэй
паглядзець на сваё значэньня для Бацькоўш-
чыны і забываюцца на сваю павіннасць прад
ёю—работаць так, каб пот выхадзіў? Браты!
даволі ўжо, дось вам захадзіцца па пльвучай,
звычайна не глыбокай, сучаснай польскай і ра-
сейскай літэратуры і ужываць нездароваго

і немаючаго карысці для Роднаго Боку пэцканья паперы Не трацьця грошы на дзесяці грашовыя журналы пакалечэнаго жанра, а гадуйцеся на чытаньні класікоў і ўдыхайця сьвежае паветрэ народнай паэзіі, пазнавайця прыгажосць гэтай паэзіі, а маючы ў сабе карэні гэтай паэзіі, тчыця праўдзіва - мастацкія узоры беларускаго жыцьця. Працуйця пяром так, каб творы вашы красаваліся на пачэсным месьці ў багатай кватэры інтэлігента-беларуса і знахадзілі б шчырае спатканьне пад самай беднаю стрэшкаю маламожнаго селяніна. Замест таго, каб напісаць адзін ладны верш, а ў сьлед пусьціць дзесяць дрэньненькіх с перагукамі аб тым самым, працуйця лепі, напрыклад, над драматычным творам для роднаго тэатру.

Вучні Беларусы сярэдняй школы ў нашым краю любяць ставіць на сцэні сваіх вучылішч разам з расейскімі творамі і творы украінскіе. Чаму так? А таму, што гэтыя творы троху — многа заменяюць ім патрэбу ў творах родных-беларускіх, каторых німа...

Пісьменнікі беларускіе! паклапаціця аб тым, каб тэатр наш здаволіў многаможнаго і бабыля, гарадзкога чэлавека і дзеравенскаго, старога і малога...

А найскарэй давайця страву тым што прашнуліся і тым, што ўстаюць ешчэ, — яны пойдучь на работу, дык есьці хочучь, падкрэпляйця іх.

Гадуйця нашу надзею — дзетак нашых.

Нясіця яду Бедному Народу, што праз цэлыя вякі знаіць і гаворыць два словы: „Я га-

лодзен!“ Карміця яго хлебам, бо ён відзеў адны каменя.

Шукайця брату свайму дарогу да праўды. І памятайця: ня будзеця вы шукаць яе, або станеця дрэнна шукаць, абы як, Бог вас пакараіць.

А народ усё-ж ткі знайдзіць сваю праўду, бо Сам Хрыстос сказаў, што алчущыя праўды насыцацца.

АПОКРЫФ.

1. Ад Максіма Кніжніка пачатак

2. Калі скончылося сем тысяч год ад са-
тварэння сьвету, Хрыстос ізноў зыйшоў на
зямлю і хадзіў па ей каб споўнілося тое, аб
чым казалі прарокі.

3. І хадзіў Ён па ўсяму нашаму краю: і па
міншчыне, і па віленшчыне, і па магілёўшчы-
не, і па задзвінскай зямлі.

4) І разам з Ім былі сьвяты Пётра і сьвяты
Юры. Але ніхто з людзей не пазнаваў Яго.

5) Бо ішлі яны босымі нагамі, з непакры-
тымі галовамі і былі адзеты у белы кужэль
а не таго спадзеваліся людзі.

6. Таму ніхто не звярнуў увагі на іх, калі
у час жніва праходзілі яны між працуючых
людзей.

7. Толькі музыка, катораму цяпер не было
што рабіць, падыйшоў да іх і сказаў: сорамна
мне, бо сягонья — дзень працы і ўсе клапа-
чудца каля яе; адзін я — нікчэмны чэлавек

8. І атказаў яму Ісус: не смуціся у сэрцы
сваім. Ці-ж не твае песьні сьпеваюць яны ця-

пер у часе жніва? Таму не схіляй нізка галавы тваёй, і не хавай твар свой ад вачэй людзкіх.

9. Бо німа праўды ў тым, каторы кажэ, што ты — лішні на зямлі. Запраўды кажу я табе: вось надойдзе да яго гадзіна горэчы — і чым ён разважыць смутак свой, апроч песьні тваёй? Так сама і у дзень радасьці ён прызавець цябе.

10. І паўчаючы яго казаў: пад песьні кладуць чэлавека у калыску, і са сьпевамі ж апускаюць у магілу яго.

11. Штодзённымі клопатамі поўна людзкое жыцьцё. Але калі зварухнецца душа чэлавека, толькі песьня здолее спатоліць яе. Шануйце-ж, песьні свае.

12. Бо сьпеваюць нават жабы у багне. А ці ж ня лепшымі будзеце вы ад іх?

13. Так вучыў Хрыстос. Але Пётра, пачуўшы яго словы, сказаў: Вучыцелю, у гэтай старонцы ёсць людзі, каторым німа чаго есьці. Ці ж ня сціснецца ад сораму сэрца гэтаго чэлавека, калі ён да іх, шукаючых скарынкі хлеба, прыйдзе с песьняй сваёй?

14. І, адказваючы яму, сказаў Хрыстос: так, жыцьцё гэтых людзей цяжкае, беднае і прыгнечанае. Чаму ж ты хочэш ешчэ і красу адабраць у іх? Мала дадзена ім — няўжо ж трэба, каб было ешчэ менш?

15. І, зьвярнуўшыся да музыкі, спытаў яго: калі пяюць песьні у вас?

17. Музыка ж адказаў: пяюць на Каляды на запускі, на Вялікдзень, на Тройцу, на Яна

Купалы, у Пятроўкі, на зажынках і дажынках.

17. Пяюць на радзінах, і на хрэзьбінах, пяюць, дзіце калыхаючы і самі дзеці пяюць гуляючы; пяюць на ігрышчах і вечарынках і на вясельлях і на хаўтурах, і у бяседзі і у працы, і ў маскалі йдучы, і у ва ўсякай іншай прыгодзе. Так скрозь увесь год пяюць.

18. І прамовіў Хрыстос Пятру: ты, шкадуючы долі галодных людзей, асудзіў песьню, але галодныя людзі не асудзілі яе Жыва ешчэ душа у народзе гэтым.

19. Тады ізноў сказаў Пётра: але ніхай жэ у песьнях будуць думкі добрыя і паўчаючыя, каб апроч красы меўся у іх і спажытак чэлавеку.

20. І адказаў яму Хрыстос: німа красы без спажытку, бо сама краса і ёсць той спажытак дзеля душы.

21. І, наўчаючы іх, прамовіў: агляніцеся навокал! Ці ж ня ніва калыхаецца каля нас?

22. Цяжка працаваў ля яе гаспадар і вось бачыць: паміж збожжа узрасьлі васількі.

23 І сказаў ён у сэрцы сваім: хлеб адбіраюць у мяне гэтыя сінія кветкі; бо поўныя вагі каласы маглі бы узрасьці на мейсцы васількаў.

24. Але ешчэ з маленства краса іх прыйшла мне да душы. Таму я ня вырву с каранём іх, як усякае благое зельле. Ніхай растуць і радуюць, як у маленстве, сэрцэ маё.

25. Так казаў гаспадар у сэрцы сваім і думках сваіх. І не падняў ён рукі на васількі.

26. Я ж гавару вам: добра быць коласам; але шчасліў той, каму давялося быць васількам. Бо на што каласы, калі німа васількаў?

27. І, кажучы так, пачуў Ён песьню жнеяк, і прамовіў: слухайце. што кажуць словы гэтай песьні. Яе складалі людзі, каторыя ведаюць, чаго варты хлеб.

28. Яны-ж пачулі, што словы тэй песьні кажуць: німа лепш цввяточка над васілёчка. І далей ужо моўчкі ішлі яны.

29. І босыя ногі Хрыста пакідалі на цёплым і мяккім пылу дарогі сьляды.

30. Але горэ вам, людзі, бо даўно ужо за-тапталі вы іх. Амін.

Рукапіс гэты адшукаў

Максім Богдановіч.

На Каляды к сыну.

Хмаркі насіліся над лесам.

Розныя па колеру і фасону, яны часта абхоплівалі вялікую частку неба і тварылі багатыя малюнкi к таёмным казкам сталетняго лесу.

У дзень былі яны сьветла-пурпурныя, а у ночы залаціліся месяцам, і дзівілі вока людзкае...

Чаго-чаго у іх не было!

Цэлыя гарады з дзіўнымі замчышчамі, горы, востравы, азёры, агнявыя звяры, працэсіі святых у белых вопратках, нязлічэныя легіоны ваякоў на канях...

У нізе лес гаварыў свае адвечныя гутаркі.. Часам ён маліўся ціха-ціха і толькі нейкі гук, нібы вокліч далёкага звона, данасіўся с чорнай глыбіны лясной далі..

Часам бываў ён нямы, гэдак мёртва нямы і супакойны, як-бы прыслухіваўся к якім-сь то таёмным падзёмным сыпевам і камянеў ад нейкаго набожнага ўшуду...

На хмаркі і на лес часта любіла пазіраць старая ўдава Тэкля, жонка нябошчыка Цыпрука, палясоўшчыка пана Шчубальскаго.

Жыла Тэкля адна у старой хатцы на пагурку ля лесу, хадзіла на падзённую, бокам

скокам, туды сюды, і неяк хавалася-гадавалася.

Пан ня выганяў яе з гэтай разваліўшайся хаты, хаця пасьяля сьмерці Цыпрука ён наняў другога палясоўшчыка, але таму выбудаваў і новую хату.

Тэкля любіла хадзіць па суседзях — вельмі гутарлівая баба была, але і любіла сядзець адна на прызьбе сваей хаты і думаць сваю думу.

Яна любіла пазіраць на стары лес і на сівыя хмаркі доўга — доўга і старыя вочы пры крываў смутак, — успаміны старадаўныя, як цені, лезлі у яе душу праяцеўшыя годы малеваліся ей ясна, жыва, бытцым во, перад вачыма бачыць яна ўсё.. Надта шкадаваць пройдзены час не маець яна чаго — помняцца ей добра ешчэ і цяпер пабоі і лаянкі п'янаго Цыпрука свайго. А — я — яй, як помняцца, ажно у касьцях горача робіцца...

Затое адну пацеху маець яна, каторая гоіць яе раны, — адна надзея каторай живець яна, — гэта ядыны сын яе Лаўрук, даражэнькі сыночэк яе Лаўручок, во хто сядзіць у яе грудзях, як вірабей у цёплым гняздзе сваім..

Любіла яна сядзець на прызьбе, пазіраць сваімі старымі вачамі на цёмны лес, на адвечныя хмаркі і думаць...

І панаваў смутак у яе вачах — усё жыцьцё сваё яна была гэтак загнана ўсімі, што калі нават і бывалі хвілі радасьці, то вочы не пакідалі выразу адвечнаго нямога клейма крыўды і здзеку...

Думала яна аб сыну сваім, каторы живець у вялікім горадзе, думала і цешылася..

Жывець ён сабе там панам, як людзі кажуць...

Лаўручок яе, быўшы ешчэ хлопчыкам гадоў дзесяці, спадабаўся вельмі пану Шчубальскаму за прыгожы від і спрытны вум і пан, быўшы бяздзетным, забраў яго к сабе у свае пакоі, адзеваў па панску і падвучыўшы крыху атдаў пасья у горад вучыцца.

У лістах да пана часамі успамінаў ён і бацькоў сваіх, каторыя з радасьці і уцехі проста ня ведалі што рабіць...

Жартачкі гэткаго удалаго сына даў ім Бог! Першы раз як ён на Каляды прыехаў з гораду да пана, дык бацькі яго зараз прыляцелі на панскі двор і доўга атстаівалі у кухні пакуль сыноч зьявіўся к ім, але шчасьцю іх канца не было як угледзілі яго у чорных суконных вопратках з бліскучымі гузікамі, якраз асэсар! Праўда, калі маці кінулася да яго абыймаць і цалаваць дык ён засароміўся крыху і як бы адсунуўся у бок..

— Апанеў!—казала потым маці—і дэлікатным зрабіўся і гаворыць па панску!..

— Эт!—казаў бацька—думаеш што, ды і ён панам будзе!.. Глядзі як ён ужо сьмяецца з нашай гутаркі ды з нас, гэта мне не надта падабаецца!..

Але маці не звертала увагі на гэта ды сьлепа радавалася сваім сынам, хвалючыся ім і фанабэручыся перад усімі па ваколічных вёсках. Скора паны выехалі зусім адгэтуль

і с таго часу яны ўжо болей не бачылі свайго Лаўручка...

Тымчасам Лаўрук вучыўся далей, кончыў гімназію і пан выправіў яго у вунівэрсытэт на эдукацію.

Бацьком сваім ён ніколі нічога не пісаў, але пан атдаўшы у арэнду двор, усё ж такі сам прыездждаў штогод даведацца, і расказываў ім, што Лаўрук вучыцца у адвакаты.

Цешылася маці безгранічна, во калі будзе ім падмога на старасць!

Цыпрук, праўда, казаў ей часта:

— Эт, дурная ты авечка, яго падмогу сарока хвостом замяцець, чэкай ад яго пад старасць пацехі, як ад рабой сучкі яек!

— Замаўчы ужо! Стары як малы!—злавалася Тэкля,

— А ты, брат—баба, зусім дурная авечка!—апраўдываўся Цыпрук, ці ты не бачыш што твой Лаўручок зусім чужым зрабіўся для нас с таго часу, як папаў пад панскую апеку, нешта ня цешыць ён мяне!..

Гэдак, не перэканаўшы яе, Цыпрук скоро і паехаў на той сьвет.

Старая Тэкля асталася адна і тады ешчэ болей запанавала у душы яе цяга да сына свайго Лаўручка. Гэта быў увесь скарб яе. Матчыно сэрцэ аткрыло ўсе таемнікі свайго адвечнага каханья.

Заўсёды, калі была яна адна, то думала аб сыну сваём і дзякавала Богу, або, у суседак быўшы, гаварыла, што сыноч такі і гэтакі і дзякавала Богу.

Смачна ей была сухая скарынка хлеба,

а калі хлеба скупа было, дык і так было добра...

Эт,— думала яна — дык што-ж там... абы толькі хацела дык у Лаўручка свайго, вунь як за-жыла-бы!.. абы толькі хацела!.. але пакуль што дзякаваць Богу!..

— Эх, Тэкля! Тэкля! — гаварылі ей часта суседкі— паехала б да сына у горад! Ці табе гэтак і век свой дажываць аднэй! Ніхто-ж на магіле тваей не заплачэ— не загалосе... Ты ж адна, як корч той на паседы!..

І дзякаваць Богу! — адказывала яна— абы толькі захацела! Мой Лаўручок гэтакі багаты, як людзі кажуць, што бадай багацей ужо самаго пана Шчубальскаго! абы толькі захацела!

Гэтак прайшла ешчэ пара гадоў. Зрабілася Тэкля сухой, нізенькай, згорбленай старушкай, зморшчэнная, як той грыб, бытцым земля цягнула яе да сябе ўжо..

— Вось дурная!— казалі людзі — маець гэткаго багатаго сына, а сама бадзяецца невядома як і дзе!

Падыйшлі Каляды. Увесць Божы абшар быў пакрыт чыстым, белым сьнегам.. Вёскі былі занесены гурбамі, бытцым казачныя замчышчы.. А лес зрабіўся гэтакім прыгожым у белым уборы сваім, проста наздзіў.

Усе рыхтаваліся на сьвята толькі старой Тэклі сумна было на душы..

— Бадай апошніе Каляды прыдзецца мне справіць: зусім ўжо я слабенькай зрабілася...

Не хацелася ей аднэй астацца у пустцы сваей, каля лесу, і пад жудасным выцьцём ваўкоў куцьцю ладзіць...

І давай, бытцым гарачыя вугальля закрытыя попелам, выгартаць с сэрца на верх, свае захаванне жаданьня, сваю глыбокую веру у даражэнькага сына.. — Давай—думае—дабяруся я ўжо да яго.. бадай ці дацягну да вясны.. Шмат дакучаць я яму ня буду тамака, бо дзе яму там клапоціцца аба мне і шкада ж яго..

— Пайду да сына!—разнесла яна назаўтра па ўсей ваколіцы і гэтак намалола ім рознай гутаркі, што проста ўсіх суседаў зайздрасць прабрала:--жартачкі гэткаго сына маіць! Ен там у судох цэлы асэсар, паперы пішыць і ўвесь сьвет проста да гары нагамі вернець.

Ускінула Тэкля хатулачку на плечы, пару лапцей на запас узяла і палпрашчаўшыся з бабамі, пусьцілася у дарогу. Да гораду было міль шэсць.

Выбралася раніцай на сьнежнае поле і цешылася.

Ажно памаладзела, — якраз на Каляды, на гэткае сьвятцо пападзе к Лаўручку.

Кажуць, ён там ажаніўся з багатай паненкай, напэўна ўнукі — жэўжыкі ёсць ўжо і ўсімхпулася яна шчасьліва.. — Дзякаваць Богу — выгаварыла яна перацоўненым сэрцам і адвярнула таўстую хустку ад вачэй, каб разглядзець ці шмат ужо дарогі прайшла.:

— Уга!—і ня думала, проста ногі самі нясуць мяне, якбы трыццаць гадоў таму назад і марозу не дбаю!..

І ешчэ з большым імпэтам нясьлі яе старыя ногі да роднаго сына на Каляды...

І шчасьце яе расло... Вось дзе жаданьне

сэрца яе споўніцца!.. вось калі зажывець яна,
як сыр у сьметане!.

— Глупства што часамі нябошчык Цыпрук
гаварыў.. Як гэта ён мяне ня прымець?—я ж
яго матка!.. я-ж яго гадала і карміла.. ён
жэ ўся пацеха мая..

* * *

О вера, сьлепая і моцная, у якіх бы фор-
мах ты не выяўлялася у душы чэлавека, а заў-
сёды нешта вельмі прыемнае шэпчэш гаротніку
на вуха і лягчэй робіцца ярмо на балючых
плечах.. Скуль бярэш ты свой дзіўны напі-
так?.. Як нешчасны тые, у каторых вера ціш-
ныцца, як туман.. чэлазек робіцца адзінокім..
адзінокім.. і гінець без сваей апошняй апоры..

* * *

Кончыўся дзень. Тэкла начэвала у незнаё-
май вёсцы. Добрыя людзі накармілі яе і аба-
грэлі. Яна ўсім разказывала, што ідзець на
Каляды да сына і гэтакім тонам, гэткай шча-
сьлівай гутаркай, ажно селяне з нейкай асо-
бнай павагай пазіралі на яе ды пачалі прасіць,
каб яна там у сына за іх заступы прасіла
у судов.. Ранюсенька яна зноў кранулася
у дарогу. Скрыпеў сьнег пад яе нагамі, бе-
лыя абшары сьнежных палёў дрэмалі пад су-
лаком нямой цішы..

Рэдка — рэдка калі дзе на хваі закаркае
зарона ды, падымаючыся у верх, страсяне
з галін влікіе комы сьнега..

Рэдка, рэдка калі фурманка пакажэцца
з лесу. Сермяжнік занукаець на кабылку сваю
на розныя лады, упрэцца у аглаблю, натужыц-
ца і—ні з мейсца.

Рэдка-рэдка калі званочок зазвоніць і пан-
скіе санкі віхрам панясучца па нямому бела-
му гасьцінцу ..

А тэкля ідзець ды ідзець...

Млеюць старыя ногі.. атопкі як калоды
зрабіліся цяжкія і цвёрдыя, але нічога—горад
блізка.

Ужо здалёку відаць купалы цэрквоў і ка-
сьцёлоў, каторыя золатам у небі адліваюцца...
Вось ўжо і муры рознафасонныя мігацяць..
Вось ўжо і гоман горада даходзіць да вушэй
яе... Дзякаваць Богу... скора ўжо споўніцца яе
апошняе жаданьне... У старых мутных вачах
бліснуў радасны аганёк...

— Нічога —у сына адпачыну, старыя ко-
сьці свае выпрастаю!..

Вось пачаліся цёмныя вуліцы шумнаго, як
бы ашалелаго, гораду... Тут ўжо Тэкля збілася
с толку і ня ведала куды павярнуцца, у каго
дапытывацца... Людзі сьпешаюць, піргагаюць,
звозчык чуць не пераехаў яе. Жутка зрабіло-
ся ей...

Адважылася яна папытацца аднаго, друго-
га, дзе тут яе сын жыве? Ен тут «аблакатам»...
Лаўруком завецца.:

Хто пажартаваў ды паглядзеў на яе як на
дурную... Хто адварнуўся ды пашоў сваей да-
рогай, а хто з жалю торкаў ей у руку капе-
ечку... І гэткім парадкам нехта давёў яе да га-
радавога.

Той пачаў распытвацца і ніякаго толку не дабіўшыся павёў яе у вучастак. Там яна перэначавала галодная і змерзлая. Назаўтра даведаўшыся хто гэта яе сын, адвялі яе да яго да самых пакоёў.

Стукалася, стукалася яна у дзьверы, пакуль нехта атчыніў высунуўшыся напалову, і паглядзеўшы на яе крыкнуў:—Ідзі!ідзі! канца німа жэбракам гэтым!

— Пусьціця, я да сына свайго іду, да Лаўрука! — Ахрыпшым голасам казала яна.

Да Лаўрыка?! да сына?! да Лаврентія Кіпрыяновіча?! — здзіваваўся той.

— Ага! ага!—падхапіла Тэкля, —я—яго маці.

— Той змерыў яе з ног да галавы, пакуль яна расказывала, што яна з вёскі да Лаўрука на Каляды прыйшла, і з усмешкай пусьціў у кухню.

Тут сабралася таўпа слуг і давай шушкацца і распытвацца.

Тымчасам атчыніліся дзьверы з другой стараны—ды увайшоў малады пан у чорным сурдуці.. .

— Лаўручок мой! Сыноч мой! — Як непрытомная кінулася Тэкля да яго усім імпэтам матчынаго каханья...—Роднен...—перасеклася яна на сярэдзіне слова, бо ён раптам пачырванеў аглянуўшыся на слуг, ды хрыпла крыкнуў:

— Чаму вы пускаеця у пакоі розных жэбрачэк шалёных?!

— Ідзі! ідзі! — звярнуўся ён да яе глуха, адрывіста, як не сваім голасам. —Ідзі старушка! я цябе... не знаю!..

— А сынок мой, а Лаўручок ты мой! Маткі сваей не пазнаеш?! — Як раненая, крыкнула Тэкля. — Гэ-таж...

— Вон! — загаманіў ён і, бразнуўшы дзверамі, пашоў у пакоі... Той самы лёкай выправадзіў яе за дзьверы...

.....
Як зыйшла яна з малеваных сходаў, як апынулася на шумным тротуары каля варот, яна сама не памятала.., Ачнулася яна толькі тады, калі той самы лекай ешчэ раз выйшоў да яе і торкнуў ей у скурчэныя ад холаду пальцы нейкіе бумажкі...

— Ад пана! — буркнуў ён і адварнуўся...

Старэчыя мутныя сьлёзы затуманілі яе распаленыя вочы, нешта хруснуло, зламалася у балючых грудзях яе...

І яна нават ня чула, як з акалелых пальцоў яе выпаў гасьцінец роднаго, доўгажаданаго сына і некалькі трохрублёвых, як бязцэнныя паперкі прыліплі да макраватаго тротуару...

Змітрок Бядуля.

ПЕРШЫ ДОЛЯР.

Усякаму добра ведама, як цяпер едуць людзі на зароботкі у Амэрыку, а калі адтуль вертаюцца, то сваім ладным убраньнем і грашамі, пад'ахвочываюць другіх і такім парадкам людзі без перэстанку едуць і едуць.

Само сабой разумеецца, што ня ўсім роўна удаецца: бываюць такія, што проста там, за морэм, яго доля вырасла. Паедзе, пабудзе не колькі гадоў, заробіць машну грошы і вярнуўшыся дамоў, купіць які фоліварк і зробіцца панком. Але мне прыходзілася бачыць і такіх, што набярэцца бяды, трудоў і ўсякаго нешчасьця і рад-бы быў дамоў вярнуцца, але ча ста німа зашто.

Пробаваў і я шукаць долі за морэм і можа с часам і болі што са сваіх ўражэнь з Амэрыкі напішу, але на гэты раз раскажу, як мяне прывітала Амэрыка калі я толькі прыплыў туды.

Прыехаў я у адзін невялікі гарадок Нью-Йорскага штэйту, дзе мой брат працаваў у вугальных шахтах. Сустрэціў ён мяне дужа добра. Не пайшоў гэты дзень на работу: павёў мяне пазнаёміць з месцам і карчмою.

Перши наперш добра лыкнулі. Амэрыканскіе трункі, прызнацца, спадабаліся мне адразу.

Вечэрам купілі мне такую работніцкую адзежу і лянпу, што там работнікі, у шахтах пад зямлёй носяць на галаве і сьвецюць сабе.

На другі дзень рана павёў мяне брат с сабой на работу, дзе сам працаваў, паказаць, як трэба рабіць у шахтах. Калі нас спусьцілі як у студню, можэ на паўсотні сажнёў глыбіні, дык я пачуў, што маё сэрцэ неяк сціскаецца ад [страху і цяжкага падзямельнага духу. Прайшлі мы пад зямлёй, норами, вярсты сацэве пакуль дасталіся на мейсца дзе брат працаваў.

Прышоў англіец; пачалі работу. Брат разбіраючы каменя з вугальям,—каменьнік аткідаў на бок, а вугаль нагружаў у (кару) вагон'этку. Англіец тым часам выкруціў у сцяне дзірку, запхнуў туды фунтоў, можэ с пяць пораху, работнікі забілі пяском дзірку і уцяклі ва ўсе стораны крычучы „фаір“ (агонь)! Зараз раздаўся гук, як гром і паваліў цёмны смярдзючы дым; у гэтым дыме рабілі увесь дзень.

На другі дзень пайшоў ужо я сам сабе работы шукаць. Упусціўся у шахту і стаю, аж нейкі паляк кажэ: — ідзі камне рабіць, калі хочэш дастаць работу. — Пайшоў я. Аж у яго, дзе ён рабіць мокра вада ліецца зверху, у гарэ шчыт ня моцны; каменя вываліваюцца. Пачалі мы стаўляць стоўб, каб падперці шчыт аж як адваліўся камень, як даў мне па рудэ,

дык кроў і палілася. І цяпер ёсць рубец на руцэ.

Прышоў дамоў на кватэру, завінуў руку, і моцна занудзіўся, што гэтак адразу не удалося. Пашоў, пасядзеўшы трохі, на вуліцу, пачаў хадзіць па гарадку, аж бачу, на сцяне вялізны маляваны аркуш паперы, з нарэсаванымі на ім уселякімі зьверамі. На вуліцы нікога не было: усе людзі знаходзіліся пад зямлёй, на рабоці. Толькі дзе недзе баба якая пройдзе, ды паравыя машыны каля шахтоў чухаюць — выдыхаючы камкі белага, як хмаркі, дыму і пары. Здавалася, што уся гара, як жывая дыхаець.

Стаю я і угледаюся на тую паперу са зьверамі думаю сабе, пэўне тут які зьвярынец Аж выйшоў з дзвярэй нізенькі, чорнамазы нейкі чэлавек, і пытае мяне па польску, чаму я не на рабоці? — Німаю работы, — кажу я яму. — А можэ хочэш у мяне сягонья вечэрам зарабіць долляр? — Добра, — кажу я.

Тады ён павёў мяне у сярэдзіну, паказаў мне свой цырк, дзе было сякіх такіх многа зьвяроў і кажэ: — Толькі што у мяне здохла цігра, а мне трэба мець у вечэры цігру на наказ, то я цябе адзену у скуру цігра і упушчу у гэту клетку; ты хадзіць павінен на руках і на нагах і лежаць так, каб выглядала якбы і запраўды быў цігр, а загэта дастанеш доляра.

Я паглядзеў у тую клетку жалезную, куды я павінен быў увайсці ціграм. Там ніякаго болі зьвера не было. Падумаў я крыху і згодзіўся.

Пад вечэр мяне пачалі абцягіваць скурай цігра, але так было ўсё добра зроблена, што мне можна добра было хадзіць, на руках і нагах і я усё мог відзець. Прышла пара; упіхнулі мяне у клетку, увайшоў я, пастаяў крыху, пацягнуўся, як мяне вучылі рабіць і прыступіў бліжэй да рашоткі, за каторай стаяло ужо многа людзей, каторыя пачалі тыцкаць у маю старану пальцамі і, угледаючыся на мяне, нешта голасна гукалі. А калі я прыбліжыўся да рашоткі, то усе хутка атхінуліся, знаць перэлекаўшыся.

Якое-ж маё было разчараваньне, калі я аглянуўся назад і убачыў, што у маёй клетцы ляжыць у кутку вялізны, касматы леў і так страшна угледаецца, сваімі бліскучымі вачамі, у мяне.

Я гэтак злякнуўся, што ня мог устояць на руках і нагах і паваліўся пад рашотку. Сэрца маё забілося, як пташка у сіле, валасы пачалі лезьці, праз скуру, на верх, а ўсё цела пачало дрыжэць, як у вялікім марозе, у вачах зрабілося цёмна. А леў, устаў, пацягнуўся і падходзіць да мяне. У мяне душа уцекла у пяткі. Ляжу і ня дыхаю. І зрабіўся я ў гэты час с цігра ня больш як чэрвяк.—Ну, канец мне ўжо, — думаю сабе. Хацеў крычаць, але ня мог... Так як хто сціснуў мяне за горла. Чую, ужо леў дакрануўся мяне сваёй касматай грывай, ужо прылажыў сваю касматую морду мне да шчокі. У мяне і духу німа... Аж чую, кажэ мне леў на вуха:

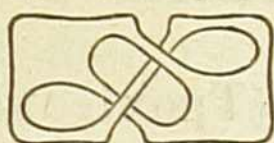
— Ці, гэты гад, і табе плоціць толькі аднаго
доляра?

Тады пачаў я ізноў жыць.

У 12 гадзіне ночы мяне раздзелі, далі мне
доляра і пашоў я дамоў.

Вот як прышоўся мне першы амэрыканскі
доляр.

Аўрэйцэвіч.

Песьня і народ.

(Трохі казка).

Даўно ўжо, даўно ўжо с пары тэй былой
Сталецьцяў мінула не мала,
Між небам лазурным і чорнай зямлэй
Прывольная думка лунала.

Яна агледала бязмерны прастор,
І пасынкаў бачыла долі,
Як рукі з зямлі працягалі да зор
І ў цемры каналі паволі.

Быў жыць адзінока надзел бедакоў,
Нішто іх с сабой не лучыла —
Ні крыльлі свабоды, ні скруты акоў...
Адна толькі матка-магіла.

Не зналі змагаць грамадою прашкод
І Бога хваліць грамадою;
Па шчасьці нязведаным грэшны народ
Ўздыхаў, як канюх за вадою.

І шкода зрабілася думцэ людзей.
Спусьцілася з высі нябеснай
І ў душах пакорных зямелькі дзяцей
Зьмянілася вольнаю песняй.

У тысячы сьветычаў сонц залатых
Яна разлілася між імі;
Разсеяла цемру, ўзлячыла сьляпых, —
Сваё, іх праславіла іме.

Пры песельным звоне народ акрылеў,
Глядзеў, калыхаўся свабодай,
У бітвах верх браў, боль сваю адалеў,
Не страх быў змагацца с прыродай.

.

Як сільным, магучым праз песню стаў ён, —
Зноў пошэсць есць стала памалу;
Папробуе песню — йшчэ звоне, як звон,
Але ўжо не так, як бывала.

Гібелі зноў людзі у сьпеку, ў мароз,
Як чэрві сьляпые у плесьні, —
Аж страшная кара дасьцігла з нябёс:
Забывся народ сваей песні.

Мінае сталецьце, другое ідзе —
Ня песняй, а путамі звоне,
Веквечную гібель народу вядзе,
Народ-жэ ўсё стогне і стогне.

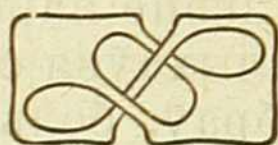
Урэшце патомкі, пасьяля усіх бед,
Ад некуль зноў песню дасталі,

І думалі ёй, як калісь, дзівіць сьвет,
Сягаці ў нязведаны далі.

А толькі іх душ ажывіць не магла
І ў сэрцах агонь распаліці,
Бо думка... бо песня... чужая была...

.....

Янка Купала.

Жэбрачка.

Дайце кавалачак хлеба ёй цьмянаго,
Дайце пуховаго, дзе-ж ёй узяць?
Што яна возьме з жыцьця бэзталаннаго?
Дайце, што можэце даць!

Гора памела на сьвеці убогая!
Гляньце: згрыбела, згарбела у крук.
Доля занадта надалася срогая,—
Выбіла шчасьце ўсё з рук.

Была дзяўчынаю, была красуняю,
Была вагонь,—не глядзі, дзяцюкі!
Ўзглянеш і сэрца праймецца як кулею;
Мелі пецеху бацькі.

Час надыйшоў, і была гаспадынею,
Быў гаспадар багатыр на сяле,
Была над мужам царыцай, княгінею,
—Бог калі шчасьце пашле!

Была і маткаю, была шчасліваю,
Двох аднагодкаў Вялікі ёй даў!

Сына малойца, дачку урадлівую,
—Скуль дзе і сват пад'ежджай.

Мела Нупрэіка, мела бяздольная!
Дзе ж гэта дзелася, як уплыло?
Што-ж сірацінка, быліца ты польная,
Што учынілось, было?

—Ой, мае дзетачкі, Бог мяне грэшную
Пэўне за бацькоўскі грэх пакараў.
Крыўду ўчыніў да згон-веку няўцешную,
Чым надарыў, адабраў.

Неяк асенняй парою а поўначы
Хату няведама хто падпаліў.
Я прыханілася, ўскрычала а помачы:
Людзі! ратуйце, хто жыў!

З крыку маго і сямейка збудзілася,
—Ледзьве пасьпелі на двор уцячы.
Доня за рукі мае учапілася,
Просіць: „матуля маўчы!“

Мужа я ў гэтым пажару пазбылася;
—Кінуўся ў хату па скарб, ратаваць,—
Столь падгарэла ў той час, абвалілася...
Бог захацеў пакараць

Ох! Як пачне калі што руйнаваціся,
Што ні рабі ты, а будзе дарма.
Толькі знядужаеш, сілаю страцішся,
Скуткаў жэ добрых німа.

Сын у Сибір, ці ешчэ за Сыбірамі
Недзе пайшоў на жыцьцё зарабляць,
Разам з дачушкай пайшла я пад дзверамі
На пагарэлых збіраць.

Дочка ад часу пажэжы праклятае
Чымсь захварэла, няведама чым.
Сохла бляднела, як зелейка сыцятае,
Покі няўмерла саўсім.

З воласьці мела паперу пісаную:
Сына Маскаль за нівошта забіў.
Нечым зграшыла дзіцятка рахманае,
Ціхі-ж, паважлівы быў.

От і жыву я на сьвеці зязюляю
Той сіратлівай, адна наўсяды.
— «Сьмерць неўздалёчку, свой век перамуляю,
Збудуся з цяжкай нуды».

Змоўкне і сьлёзы па твары пакоцяцца,—
Хусткай схісьне іх і далі брыдзе.
Ціха ступае, ўсім целама калоціцца...
Ах! пажалейце ў бядзе!

Дайце кавалачак хлеба ёй цьмянаго,
Дайце пуховаго! Дзеж ёй узяць?
Што яна возьме з жыцьця безталаннаго?
Дайце, што можэце даць!

Дайце куточак, а дайцеж ёй, мілыя!
З ласкай у хату прыміце яе.
Хай адпачне гаратніца пахілая,
Раны пагоіць свае.

Алесь Гарун.

Ю Д А М.

Да вас паны, што голасна крычыця
Аб прыязні сваей да „беднаго“ народу,
Што раіця па лісьсяму: „маўчыце,
„Няўдоўга вам дамо багацтва, волю, згоду“...

Да вас мой верш і словы усе благіе,
Бо словам вы адны, а справамі другіе.
Калі для нас жадаеця багацтва,
Нашто з бяздольнаго здзіраеця апратку?

Нашто ж тагды вы плодзіця жэбрацтва,
Дамы пустошачы бяз ліку, бяз астатку
„Брацтва, волі“... Німа вам нашай веры!
Бо ў той жэ год ліхі, як ў полі неўрадзіла
Галоднаму на прокарм хлеба меры
Аднэй ні далі вы. І злаялі няміла...

„Мы волю вам“... Пракляцьце вам і з ёю!
Чаму ад волі вашай мы стагнаць павінны
— Яна ланцуг над нашаю зямлёю;
Астрог на наш народ спакойны і бязвінны!

яволя гэта! — Што нам ні цвярдзіця.
ы вольнымі былі за даўнімі часамі;
зіця-ж проч! і з воляю ідзіця!
а волі, знаньня хутчэй мы прыдзем самі.

Мы згоду вам“ .. Пакіньце ашуканьства!
ы — бойкі братняе чарнейшыя прарокі,
ез звады, вам, нашэптаў, падтыканства,
ямілы Божы сьвет. Ні ясны, ні шырокі?

е вас ня трэба, ня трэба вашай згоды
заё вялікае, дзядоўскае багацьця
аронім мы; ад Бога ўсе народы
бацькі аднаго ўсе дзеці—людзі, брацьця.

адкуль вы к нам? Якога племя, роду?
якіх краёў прыйшлі без праўды і бяз сэрца
што вам з нас, ад нашаго народу?
яму так жычыця яму хутчэй памерці?

а! Знаем вас атручэныя найміты:
ы—служкі чорныя Яснейшаго Мамона,
ы—мора бруд ля берэгу намыты;
яз душ і бяз мазгоў; вы—золата бяз звона.

усіх старон на послугі усціску
аргою воўчаю зяўляецься усюды
зе вас завуць для крыўды, для націску
а праўду вечную .. Вы .. імя вам Юды.

дзіцеж проч! Бязплодна ваша трата
а ласкі ліссіе. Пакіньце слова „брат“!
ы цяжкій сон. Каты. —Вы горэй ката!
кругом праклятыя; вам бацька брат—дукат.

Алесь Гарун.

Белае царства.

I.

Кружацца сьнежынкi, ўюцца над палямі,
Сеюцца пушынкамі ціха пад вакном;
Даль небёс заткана белымі агнямі,
Падаюць сьнежынкi чыстым серэбром.
Ў лесі не змоўкаюць жаласныя сьпевы,
Вісьне над верхамі галубы туман,
Падаюць сьнежынкi і касмацяць дрэвы,
Сцелюць па нагамі шаўковы дыван.

II.

Праз туманоў сетку, праз імглісты іней
Ў срэбраной кароні, ў срэбраным вянку
Ціха пераходзіць белая княгіня,—
Белыя ступені—за адной адну...
Выбіліся косы атласовай ўстужкай,
У вочах блакітных іскравы пажар;
Усходзіць у палацы, легла на падушку,
Грудзі уздыхаюць, шчокі нібы жар.
Хорам яе пекны—дзіўныя узоры

На сьценах замшовых язьмінам цьвітуць;
На вянку венчальным залацяцца зоры,
Белыя праменьня па грудзях паўзуць.
Цешыцца княгіня з вольнаго прывольля,
Цешыцца с срэбрыстай царсцьвеннай красы
Да апошняй ласкі, да апошняй волі,
Да трывогі першай і першай сьлязы.

Ф. Чэрнышэвіч.

Дзе ня кінь—так клін.

—Ну, а як табе на службе:
Ці работы многа?
Так сусед пытаў між іншым
Янку Канцавога.

—Ах, не дай Бог за чужою
Поўзаць гаспадаркай!
Дзень і ноч, як лунь таўкуся,
Як у пекле Марка.

А сусед яму навучна
Ды пабожна клепае:
—Хоць тут трудна жыць,—за тое
Будзе ў небе лепей.

—Знаю, знаю!—так суседу
Адчыкрыжыў Янка:
Бокам вылезе мне ў небе
Гэта абецанка.

Як паткнуся,—ў раз пагонюць
Да ўсякай работы:

То седлай каня для Юры,
То чысць яму боты.

Або ў поўнач ўстань і сонцэ
Запалі да золка;
Вытры с пылу усе зоры,
Месяц выбель лоўка.

Завядзі машыну з ветрам,
Папраў з дожджам сіта,
Натаўчы у ступе граду,
Ды ешчэ ня квіта:

—Папіхай хутчэй, гад, хмары!
А пярун дзе кінуў?
Набівай, стрэляй! Маланкай
Сьцёбай, каб ты згінуў!

Янка тутка, Янка тамка,
Хоць ты ў пекла прыся!
А прыдзірак ад сьвятых ўсіх
Сколькі нацярпішся?!..

К—а

Р Э Е С Т Р.

Доктар Фравцішак Скарына	4
За тры гады	5
Наш тэатр	13
Апокрыф	27
На Каляды к сыну	31
Першы доляр	41
Песьня і народ	46
Жэбрачка	49
Юдам	52
Белая царства	54
Дзе не кінь там клін	56

АБМЫЛКІ.

На 24 страніцы, лічучы, знізу 1-шы радок надрукована: *літэратуры*,—чытаць: *літэратурай*. Радок 3 ці надрукована: *най*,—чытаць: *над*. Радок 4-ты надрукована: *пот*, — чытаць: *толк*. Радок 7-мы надрукована: *з іншых*, — чытаць: *з іхных*.

